

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของการวิจัย

ทิศทางการพัฒนาของประเทศไทยตามกระแสโลกาภิวัตน์ภายใต้แนวคิดระบบเศรษฐกิจทุนนิยมเป็นหลักในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ สังกมไทยได้กลายเป็นสังคมแห่งการบริโภค มุ่งความเจริญเติบโตทางด้านวัตถุเป็นหลักส่งผลให้เกิดการพัฒนาแบบกระจุกตัวเฉพาะ ก่อให้เกิดภาวะหนี้สิน ผลการพัฒนาที่ผ่านมาทำให้เกิดช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจนเพิ่มมากขึ้น ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้และเป็นปัญหาด้านสังคมมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชนบทซึ่งมีวิถีชีวิตที่เศรษฐกิจผสมผสานกับวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี การครอบงำเศรษฐกิจทุนนิยมลงไปในสังคมชนบทไทย จึงไม่สามารถที่จะแก้ปัญหาเศรษฐกิจได้ แต่กลับทำให้เสียสมดุลระหว่างรายได้กับรายจ่ายในครัวเรือนมีความรุนแรงยิ่งขึ้น จึงเห็นว่าการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และเทคโนโลยีในปัจจุบัน ส่งผลกระทบต่อ การดำรงชีวิตของประชาชนทั้งในเมืองและชนบท ซึ่ง Fitzgerald and Leigh (2002) ได้กล่าวไว้ว่า เป้าหมายหลักของการพัฒนาเศรษฐกิจไม่ควรจำกัดอยู่เพียงเฉพาะการส่งเสริมความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (Economic growth) เท่านั้น ต้องรวมถึงการพัฒนาคุณภาพในการดำรงชีวิต (Living standard) ของประชาชน คำนึงถึงการกระจายผลประโยชน์จากการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างเป็นธรรม (Equity distribution of development benefits) และคำนึงถึงเป้าหมายในการสร้างความยั่งยืน (Sustainability) ดังนั้นการที่ประชาชนจะดำรงชีวิตอยู่ในสังคมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาได้อย่างมีความสุขนั้น จะต้องปรับตนเองให้สอดคล้องกับสภาวะการณ์ที่เปลี่ยนไปได้อย่างเหมาะสม การทำให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ มีการนำเสนอแนวคิดเศรษฐกิจชุมชน ที่สมาชิกในชุมชน ตัดสินใจจากข้อมูล การสร้างเวทีเรียนรู้ เสวนา ประชาคม แล้วนำข้อมูลของชุมชนมาวิเคราะห์ ศักยภาพเพื่อวางแผนการบริหารจัดการและพัฒนากลุ่มตามแนวทางหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (ชาวนูถิ ลาภมาก, 2553) เครื่องมือสำคัญในการพัฒนาศักยภาพชุมชนให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองได้ ต้องอาศัยความรู้เพื่อพัฒนาอาชีพที่เป็นพื้นฐานการดำรงชีวิตที่จะนำไปสู่ การพัฒนาคน พัฒนาชุมชนและพัฒนาประเทศ ในหลายชุมชนของสังคมไทยจึงได้มีการนำแนวคิดการจัดการความรู้ไปใช้ควบคู่กับการพัฒนาชุมชน

ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Indigenous Knowledge) เป็นเรื่องของการจัดความสัมพันธ์ ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อม คนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ โดยผ่านกระบวนการทางจารีตประเพณี วิถีชีวิต การทำมาหากิน และพิธีกรรมต่าง ๆ ทุกอย่าง เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างความสัมพันธ์เหล่านั้น ภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงเป็นที่มาขององค์ความรู้ที่เกิดขึ้น อันเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้และถ่ายทอดสืบต่อกันมา เพื่อให้การแก้ไขปัญหาและการพัฒนาวิถีชีวิตของคนให้มีความสมดุลกับสภาพแวดล้อมและเหมาะสมกับยุคสมัย ภูมิปัญญาจึงมีทั้งภูมิปัญญาอันเกิดจากประสบการณ์ในพื้นที่ภูมิปัญญาที่มาจากภายนอกและภูมิปัญญาที่ผลิตใหม่หรือผลิตซ้ำเพื่อการแก้ปัญหา และการปรับตัวให้สอดคล้องความเปลี่ยนแปลงจากแบบแผนความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนท้องถิ่นกับความหลากหลายของทรัพยากรทั้งในด้านการใช้ประโยชน์ การพัฒนาและการอนุรักษ์ ซึ่งภูมิปัญญาของชุมชนเป็นองค์ความรู้ชุมชนที่สะท้อนถึงโลกทัศน์หรือระบบวิธีคิดในการจัดระบบความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อม คนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ ให้เอื้อต่อการดำรงชีวิต การวิจัยที่ผ่านมามีพบว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นได้สูญหายและไม่ได้นำมาใช้ในการแก้ปัญหาคำเนินชีวิตประจำวัน ซึ่งเกิดจากปัญหาสำคัญ ดังนี้ (เอกชัย พุ่มดวง, 2557) 1) การขาดการบันทึกอย่างเป็นระบบ ไม่มีการถ่ายทอดออกมาเป็นลายลักษณ์อักษร หรือขาดการจัดการระบบสารสนเทศภูมิปัญญาอย่างเป็นระบบ 2) การหวงวิชาของผู้รู้ 3) การขาดการสืบทอดอย่างต่อเนื่อง เพราะรับภูมิปัญญาอื่นเข้ามา ทั้งในด้านการบันทึกในรูปแบบต่าง ๆ และการปฏิบัติ 4) การพัฒนาที่ไม่เคารพภูมิปัญญา โดยมีการนำเอาภูมิปัญญาจากภายนอกเข้ามาโดยขาดความเชื่อมโยงกับบริบทของสังคมไทยและท้องถิ่น การจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นต้องใช้การจัดการศึกษาที่บูรณาการให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตและสภาพชุมชน และภูมิปัญญาในท้องถิ่น แนวความคิดในการศึกษาแบบนี้สอดคล้องกับกระบวนการทางสิ่งแวดล้อมศึกษา (Environmental Education Process) ที่มีรูปแบบในการจัดการศึกษา 3 รูปแบบ คือ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม (Education about Environment) การศึกษาในสิ่งแวดล้อม (Education in Environment) และการศึกษาเพื่อสิ่งแวดล้อม (Education for Environment) โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมในกระบวนการถ่ายทอดแลกเปลี่ยนและเรียนรู้ร่วมกันของชุมชนท้องถิ่นที่เชื่อมโยงองค์ความรู้และความต้องการของชุมชน อีกทั้งยังเป็นการกระตุ้นให้ชุมชนท้องถิ่นตระหนักถึงความสำคัญของกระบวนการถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนความรู้ร่วมกัน โดยอยู่บนพื้นฐานของการผสมผสานร่วมกับภูมิปัญญาท้องถิ่นอันจะนำไปสู่การเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Learning Community)

ผลการจัดการความรู้ตามแนวเศรษฐกิจชุมชนของกลุ่มอาชีพเกษตรกร พบว่า กลุ่มอาชีพเกษตรกรมีการวิเคราะห์ศักยภาพของกลุ่ม การวิเคราะห์ปัญหา และการวิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อน

การศึกษาดูงานจากแหล่งเรียนรู้ต้นแบบ เพื่อศึกษาเรียนรู้แนวทางในการบริหารจัดการและการดำเนินงานของกลุ่มอาชีพเกษตรกร การประกอบธุรกิจชุมชน ผลิตภัณฑ์ชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยพบว่ามีขั้นตอนในการจัดการความรู้ 5 ขั้นตอน คือ

1) การแสวงหาความรู้ ชุมชนมีการดำเนินการ เช่น (1) การแสวงหาความรู้ด้วยการสืบค้นภูมิปัญญาของชุมชน การรื้อฟื้นวัฒนธรรมของชุมชน ภูมิปัญญาจากกลุ่มคนผู้สูงอายุในชุมชน (2) การแสวงหาความรู้จากกลุ่มสมาชิกเครือข่ายภายนอก เช่น เครือข่ายการถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ความรู้จากภายนอกที่หน่วยงานภายนอกนำมาถ่ายทอด และ (3) การศึกษาดูงานจากหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้องกับชุมชน

2) การสร้างความรู้ ชุมชนมีการดำเนินการ คือ นำภูมิปัญญาดั้งเดิมได้มีการนำมาประยุกต์กับสภาพแวดล้อม วัฒนธรรมท้องถิ่นจนกลายมาเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน เช่น การทำเกษตรอินทรีย์ เกษตรปลอดสารพิษ การจักสานตะกร้า การแปรรูปอาหาร

3) การถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นแต่ละด้านมีกระบวนการถ่ายทอดความรู้เกิดขึ้นหลายลักษณะผสมผสานกัน ได้แก่ การบรรยาย การสาธิต การทดลองให้ชมการฝึกปฏิบัติจริง การฝึกปฏิบัติตัวต่อตัว โดยเนื้อหาสาระที่นำมาถ่ายทอดแก่คนในชุมชน คือ ความรู้และประสบการณ์ที่ภูมิปัญญาแต่ละด้าน อย่างเช่น ด้านศิลปหัตถกรรม การจักสานไม้ไผ่ เช่น ช่อ ไซ (เสื่อ) กระจาด กระบุง ตะกร้า การจักสานกระบี่ เป็นต้น ด้านเกษตรกรรมอาจจะเป็นความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการปลูกพืชแบบผสมผสาน การทำปุ๋ยอินทรีย์ การปลูกพืชปลอดสารพิษ การให้น้ำระบบน้ำหยด วิธีการดูแลบำรุงรักษาดิน เทคนิคในการเพิ่มผลผลิต เป็นต้น หรือ ด้านอาหาร ในการทำขนมไทย เป็นต้น

4) การใช้ความรู้ ชุมชนได้ต่อยอดความรู้ และนำมาใช้ในชุมชน เช่น (1) ความรู้ดั้งเดิม เช่น การนำองค์ความรู้ภูมิปัญญาด้านการเกษตร การทำอาหาร การทำขนมไทย มาประยุกต์ใช้ (2) องค์ความรู้ที่ได้มีการรับมาจากภายนอก แต่ได้มีการนำมาประยุกต์ กับสภาพแวดล้อม วัฒนธรรมท้องถิ่นจนกลายมาเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน เช่น การทำการเกษตร เกษตรอินทรีย์ เกษตรปลอดสารพิษ การจักสานตะกร้า การแปรรูปอาหาร เป็นต้น

5) การติดตามประเมินผลความรู้ ชุมชนมีการประเมินผลในลักษณะการประชุมกลุ่มโดยให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้ประเมินผลการดำเนินงานมีการทบทวนถึงสาเหตุของปัญหาและดำเนินการแก้ไขมีการนำองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาดูงานนำมาเสนอในที่ประชุมและคัดเลือกองค์ความรู้ที่มีความเหมาะสมนำกลับมาใช้กับชุมชน

6) การจัดเก็บและการสืบค้นความรู้ องค์ความรู้ส่วนใหญ่จึงเป็นองค์ความรู้ที่มีอยู่ในตัวบุคคล (Tacit Knowledge) ชุมชนยังขาดการรวบรวมความรู้ที่เป็นลายลักษณ์อักษร (Explicit

Knowledge) มีเพียงองค์ความรู้บางเรื่องที่มีการบันทึกจากเครือข่ายของชุมชนหรือนักวิจัยจากภายนอกที่เข้ามาวิจัยในชุมชน

กระบวนการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมตามแนวเศรษฐกิจชุมชนของกลุ่มอาชีพเกษตร ควรใช้กระบวนการจัดการความรู้เป็นเครื่องมือในการสืบค้นและสร้างกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน มีรูปแบบการเรียนรู้ 3 ลักษณะ คือ (1) การเรียนรู้จากการวิเคราะห์คิดค้น ทดลอง และสรุปบทเรียนจากภูมิปัญญาท้องถิ่นและผสมผสานจากองค์ความรู้ภายนอก (2) การถ่ายทอดความรู้และการกระจายความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านปราชญ์ชาวบ้านที่ได้รับการยอมรับในชุมชน (3) การประยุกต์ใช้ความรู้ที่เป็นความรู้ที่ฝังลึกของแต่ละบุคคลนำมาเขียนบันทึกให้เป็นลายลักษณ์อักษรและนำความรู้นั้นมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับชุมชน (เอกชัย พุ่มดวง และคณะ, 2556) ทั้งนี้จากการดำเนินงานที่ผ่านมาพบว่า ส่วนใหญ่การบริหารจัดการสมาชิกภายในกลุ่มขาดความรู้ความสามารถในการพัฒนางานผลิตภัณฑ์ให้สนองความต้องการของลูกค้าและความเข้าใจในเรื่องเศรษฐกิจชุมชน งานวิจัยของจิรวรรธ เณรเยี่ยม (2554) พบว่า ในการดำเนินการตามแนวเศรษฐกิจชุมชนนั้น ชุมชนยังขาดการเรียนรู้ ขาดการมีส่วนร่วม และส่วนเลือกในการบริหารจัดการ รูปแบบการเรียนรู้ต้องใช้การขอความร่วมมือ (Cooperation) หรือมีส่วนร่วมในการรับรู้ (Participation of Reception) แต่ไม่พัฒนาถึงขั้นการมีส่วนร่วมที่จะเรียนรู้ (Participation of Learning) การนำแนวคิดการจัดการความรู้มาปรับในส่วนของการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในลักษณะการจัดการปัญหาของชุมชน ไจมานัส พลอยดี (2540) และณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ (2550) พบว่าชุมชนมีการตั้งโจทย์ปัญหาาร่วมกัน การให้คนในชุมชนสร้างความรู้และร่วมเรียนรู้ เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ เพื่อแก้ไขปัญหา โดยมีการดำเนินการร่วมกันขององค์กรกลุ่มชุมชน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในลักษณะของการประชุมกลุ่มเพื่อสร้างและประยุกต์ใช้ความรู้ ตลอดจนแลกเปลี่ยนประสบการณ์ของบุคคลที่ได้จากการศึกษาดูงานนำมาสร้างเป็นความรู้หรือนวัตกรรมของชุมชน รวมทั้งชุมชนควรมีการพัฒนากระบวนการจัดเก็บและการสืบค้นความรู้ของชุมชน เพื่อให้เกิดการส่งถ่ายความรู้ไปสู่คนรุ่นหลังต่อไป ซึ่งจะทำให้ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนยังคงอยู่และองค์กรชุมชนเกิดความยั่งยืนต่อไป

สำหรับกลยุทธ์การจัดการความรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชน กลุ่มผู้นำชุมชนและสมาชิกกลุ่มอาชีพได้ร่วมกันกำหนดกลยุทธ์ที่ประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจชุมชนในการบริหารจัดการชุมชน ประกอบด้วยด้วย 3 กลยุทธ์ คือ กลยุทธ์ที่ 1 พัฒนาผู้ผลิตผู้ประกอบการ และการตลาด มีกระบวนการในการขับเคลื่อนภารกิจให้บรรลุเป้าหมายตามประเด็นกลยุทธ์ ได้แก่ การเพิ่มประสิทธิภาพกลุ่มผู้ผลิต และ การส่งเสริมช่องทางการตลาด กลยุทธ์ที่ 2 พัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชนด้วยองค์ความรู้ มีกระบวนการในการขับเคลื่อนภารกิจให้

บรรลุเป้าหมายตามประเด็นกลยุทธ์ ได้แก่ การพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ชุมชน และการสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์ชุมชน กลยุทธ์ที่ 3 การสร้างกระบวนการเรียนรู้และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น มีกระบวนการในการขับเคลื่อนภารกิจให้บรรลุเป้าหมายตามประเด็นกลยุทธ์ ได้แก่ การสืบค้นรวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่น และการสืบสานและเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่น

การพัฒนาศักยภาพของชุมชนให้มีความสามารถในการบริหารจัดการกลุ่มตามแนวคิดเศรษฐกิจชุมชน ที่ใช้การจัดการความรู้เป็นเครื่องมือนำสู่การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนซึ่งสอดคล้องกับ การวิจัยของ วสันต์ ไทรแก้ว (2550) และถนัด คงสมบัติ (2553) พบว่าผลของการจัดทำแผนชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เกิดจากการเรียนรู้ในกระบวนการทางปัญญาการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจกำหนดเป็นแผนชุมชน เน้นการพึ่งตนเองก่อนสร้างความพอเพียงในครอบครัว ชุมชนและสังคม มีกิจกรรมพัฒนาคน พัฒนาองค์กรชุมชน อันจะนำไปสู่การเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ สามารถสืบทอดความรู้ และภูมิปัญญาของชุมชน มีความสมดุล มั่นคงและยั่งยืน ทั้งมิติด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม (เอกชัย พุ่มดวง, 2557)

การจัดการความรู้ (Knowledge Management: KM) หมายถึง การได้มาซึ่งความรู้ที่ถูกต้องและเหมาะสมเพื่อบุคคลที่เหมาะสม ณ เวลาที่ถูกต้องและช่วยให้บุคคลได้แลกเปลี่ยนข้อมูลสารสนเทศร่วมกันในการปฏิบัติงาน โดยมุ่งเน้นที่ปรับปรุงการดำเนินการขององค์กร Davenport and Prusak (1998) กล่าวได้ว่า การได้มาซึ่งความรู้ที่ถูกต้องนั้นต้องมีการนำจัดการอย่างเป็นระบบพร้อมนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินงาน โดยมีหลักการที่สำคัญในการเปลี่ยนแปลงความรู้ที่อยู่ในตัวบุคคล (Tacit Knowledge) ให้มีสภาพกลายเป็นความรู้ที่ปรากฏชัดเจน (Explicit Knowledge) และองค์ประกอบหลักที่สำคัญประการหนึ่งของการจัดการความรู้คือ กระบวนการจัดการความรู้ (KM Process) ซึ่งเป็นกระบวนการที่ถือว่าเป็นเรื่องสำคัญในการจัดการความรู้ที่มีอยู่ให้มีระเบียบแบบแผนได้อย่างมีประสิทธิภาพ การนำแนวคิดการจัดการความรู้มาใช้ในการขับเคลื่อนชุมชนเป็นที่ยอมรับว่าสามารถทำให้ชุมชนเพิ่มรายได้และสร้างอาชีพให้กับคนในชุมชน โดยพบว่าชุมชนมีการจัดการความรู้เพื่อสร้างผลิตภัณฑ์ชุมชน การจัดทำแผนชุมชน และแก้ไขปัญหาของชุมชน การจัดการความรู้จึงเป็นตัวขับเคลื่อนในการพัฒนาท้องถิ่นเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น โดยคนในชุมชนเองเป็นผู้สร้างความรู้และเสนอทางเลือกในการพัฒนาท้องถิ่น การสร้างแรงจูงใจขององค์กรชุมชนเอง (Demand Side) จนทำให้ชุมชนสามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างเป็นระบบ (เอกชัย พุ่มดวง, 2557)

การนำวิธีการจัดการความรู้ มาใช้กับภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น มีความเกี่ยวข้องกับ การรวบรวมองค์ความรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่นซึ่งกระจัดกระจายอยู่ในตัวบุคคลหรือเอกสาร มาพัฒนาให้เป็นระบบ โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาช่วยในการพัฒนาคลังความรู้ในการรวบรวม

จัดเก็บ เพื่อให้ทุกคนในชุมชนสามารถเข้าถึงความรู้ และพัฒนาตนเองให้เป็นผู้รู้ รวมทั้งปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะส่งผลให้ชุมชนมีความสามารถในการประกอบอาชีพและมีวิถีชีวิตที่ดีงามสอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นนี้มี 2 ประเภท คือ ความรู้ที่อยู่ในตัวบุคคล เป็นความรู้ที่อยู่ในตัวบุคคลเกิดจากประสบการณ์ เป็นผลมาจากการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่ยาวนานและสั่งสม ทดลองใช้ ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงจนกระทั่งมีความสอดคล้องกับสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ประเพณีและเกิดประโยชน์ต่อชุมชน ส่วนภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นความรู้ชัดแจ้ง เป็นความรู้ที่ถ่ายทอดออกมาจากตัวบุคคลโดยผ่านวิธีการต่าง ๆ ความรู้ประเภทนี้จะต้องผ่านกระบวนการศึกษาและจัดเก็บอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ผู้ที่ต้องการศึกษาสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ทันทีซึ่งต้องอาศัยกระบวนการจัดการความรู้เข้าไปดำเนินการ (สุมาลี สัจจศิริ และคณะ, 2550) การจัดการความรู้จำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชน เพราะถ้าสมาชิกในชุมชนไม่มีการทำงานร่วมกัน ก็จะไม่สามารถเกิดองค์ความรู้ใหม่ ๆ หรือมีการปฏิสัมพันธ์กันได้ซึ่งจะมีผลทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันน้อยลง ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งเน้นการศึกษากระบวนการในการแสวงหาความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นต่าง ๆ โดยความร่วมมือของชุมชน และศึกษาวิธีการนำมาจัดเก็บไว้ในรูปแบบของคลังความรู้ส่วนกลางที่ชุมชนสามารถเข้ามาสืบค้น และผลของการนำความรู้ไปปรับใช้ทางด้านการพัฒนา การศึกษาและอาชีพในชุมชนต่อไป (อภิชาติ ใจอารีย์, 2557)

หากมองถึงนโยบายการวิจัยที่ต้องลงสู่ชุมชนท้องถิ่นภายใต้กรอบประชาคมอาเซียนด้านการพัฒนาเศรษฐกิจการเกษตรนั้น จังหวัดเชียงใหม่ถือว่าเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีศักยภาพด้านการเกษตรในลำดับต้น ๆ ของประเทศไทย ผลของการเปิดอาเซียนก่อให้เกิดปรากฏการณ์ย้ายถิ่นฐานแรงงานต่างด้าวเข้ามาทำงานภาคเกษตรในเชียงใหม่อย่างต่อเนื่อง ส่วนใหญ่เป็นแรงงานจากประเทศเพื่อนบ้านของไทย ต่อไปเชียงใหม่ยังจะเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจเมื่อมีการเชื่อมโยง North-South Corridor จากทางตอนใต้ของจีน รวมถึง East-West Corridor จากสหภาพเมียนมาร์ ซึ่งเชื่อมต่อกันทางถนน และรถไฟความเร็วสูง นอกจากนั้นเชียงใหม่ยังเป็นศูนย์กลางการบิน ในอนุภูมิภาคด้วย การขยายตัวของจังหวัดเชียงใหม่เองที่มีการสร้างเครือข่ายสาธารณูปโภค เช่นถนนวงแหวน และศูนย์กลางการประชุมนานาชาติ เชียงใหม่จึงมีความพร้อมในการพัฒนาเพื่อเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนได้สูง การกระจายตัวของเศรษฐกิจภาคเกษตรจะเกิดประสิทธิภาพในทุก ๆ ด้าน

โดยช่วงที่ผ่านมาจังหวัดเชียงใหม่ ได้เปิดศูนย์ประชาคมอาเซียน รองรับการประชุมงานทุกภาคส่วน ขับเคลื่อนเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดยมีการจัดตั้งอนุกรรมการ 3 คณะ ตาม 3 เสาหลักประชาคมอาเซียน โดยพาณิชย์จังหวัดเชียงใหม่ เป็นประธานคณะอนุกรรมการประชาคมเศรษฐกิจ

อาเซียน พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดเป็นประธานคณะกรรมการประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน และปลัดจังหวัดเชียงใหม่เป็นประธานคณะกรรมการการเมืองและความมั่นคงอาเซียน และมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมเป็นคณะกรรมการศูนย์ฯ ซึ่งหากพิจารณาถึงจังหวัดเชียงใหม่ นั้น ข้อดีของปรากฏการณ์เปิดเสรีอาเซียนสำหรับจังหวัดเชียงใหม่เป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ได้หลายประการ เช่น เศรษฐกิจการค้าคึกคักขึ้น โดยเฉพาะธุรกิจด้านการเกษตร การผลิตอาหาร ร้านค้า การศึกษา และการแพทย์ โดยมีเชียงใหม่เป็นศูนย์กลางมานานและมากขึ้นมาโดยตลอด ซึ่งในภูมิภาคเหนือของไทย รวมถึงจีนตอนใต้ พม่าและลาวตอนบนล้วนมุ่งสู่จังหวัดเชียงใหม่ทั้งสิ้น (วิระศักดิ์ สมยานะ, 2558)

ด้วยเหตุนี้ คณะนักวิจัยจึงได้จัดทำโครงการวิจัยเพื่อทบทวนและวิเคราะห์สถานการณ์และทิศทางการวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ต่อภาคเกษตรเกษตรจังหวัดเชียงใหม่ ต่อการปรับตัวในอาเซียน โดยจัดทำเป็นโครงการก่อนการวิจัยจริง (Pre-research) เป็นการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อทบทวนแผนกลยุทธ์ท้องถิ่นจังหวัดเชียงใหม่ด้านเศรษฐกิจเกษตร วิเคราะห์สถานการณ์การแข่งขันในอาเซียนต่อภาคเกษตร ปัญหา และอุปสรรค เพื่อให้ได้โจทย์วิจัย ซึ่งการทำ Pre-research ครั้งนี้ได้จัดขึ้นในวันที่ 9 กันยายน พ.ศ. 2558 ณ โรงแรมดิเอ็มเพรส เชียงใหม่ ภายในงานมีหน่วยงานเข้าร่วมมากกว่า 40 หน่วยงาน ทั้งภาครัฐ เอกชน รัฐวิสาหกิจ และชุมชนเกษตร รวมถึงท้องถิ่นจังหวัดเชียงใหม่ อีกทั้งการวิจัยครั้งนี้ได้รับความอนุเคราะห์จากที่ปรึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิที่เชี่ยวชาญเรื่องของแนวคิดการพัฒนาท้องถิ่น ได้แก่ ศ.นพ.วิจารณ์ พานิช และ รศ.ดร.เสรี พงศ์พิศ (อธิการบดี สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน) โดยความกรุณาจาก ศ.ดร.อภิชัย พันธเสน ที่ปรึกษาชุดโครงการวิจัยนี้ ร่วมกับ ศ.ดร.อารี วิบูลย์พงศ์ (คณะเกษตร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่) และ ศ.ดร.ทรงศักดิ์ ศรีบุญจิตต์ (คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่) และผู้แทนจากหน่วยงานภาคเกษตรและเศรษฐกิจของจังหวัดเชียงใหม่ที่สำคัญคือ กรมส่งเสริมการเกษตร เกษตรอำเภอ และสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร รวมถึงกรมพัฒนาชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ ทำให้การประชุมเชิงปฏิบัติการสามารถสรุปปัญหาที่เกิดขึ้นกับภาคเกษตรของท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่ามีปัญหาด้านการจัดการความรู้ภาคเกษตรของชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ จากภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่ประชาคมอาเซียน โดยเฉพาะการจัดเก็บและรวบรวมข้อมูล จนถึงการวิเคราะห์องค์ความรู้ทางการเกษตรที่เป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่น ซึ่งทำให้ภาคเกษตรขาดความรู้และทักษะที่ถูกต้องและไม่มีคุณภาพ

ดังนั้นนักวิจัยจึงได้จัดทำโครงการวิจัยเรื่อง “การจัดการความรู้ภาคเกษตรของชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ จากภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่ประชาคมอาเซียน (Knowledge management in agriculture for Chiang Mai community : from local wisdom to ASEAN community)” ภายใต

โครงการ “การวิจัยและพัฒนาศักยภาพภาคการเกษตรของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ อย่างสร้างสรรค์ เพื่อการแข่งขันในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน บนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Knowledge management in agriculture for Chiang Mai community : from local wisdom to ASEAN community)” โดยในปีที่ 1 (2560) ได้ทราบถึงศักยภาพของชุมชนเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อวิจัยและพัฒนาศักยภาพภาคการเกษตรของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ในประเด็นการจัดการความรู้ภาคเกษตรของชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ จากภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่ประชาคมอาเซียน อย่างสร้างสรรค์ เพื่อการแข่งขันในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน บนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จากการวิจัยการจัดการความรู้ภาคเกษตรของชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ จากภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่ประชาคมอาเซียน อาศัยแนวคิดกระบวนการวิเคราะห์ SWOT ในการวิเคราะห์จุดแข็ง โอกาส จุดอ่อน และอุปสรรคของกลุ่มเกษตรกร จังหวัดเชียงใหม่ ทั้ง 20 กลุ่มเกษตรกร ซึ่งการวิจัยพบว่า จุดแข็งของกลุ่มเกษตรกรที่สำคัญ คือ กลุ่มเกษตรกรมีสมาชิกที่มีความเชี่ยวชาญในด้านการผลิต และสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่ผู้ที่สนใจ ซึ่งเห็นว่าคนในชุมชนที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และมีการพัฒนาความรู้อย่างต่อเนื่องจะช่วยเพิ่มศักยภาพและยกระดับเศรษฐกิจในชุมชนคนได้ ด้านโอกาสที่สำคัญ คือ กลุ่มเกษตรกรมีหน่วยงานที่คอยให้ความช่วยเหลือทั้งด้านความรู้และเงินทุน จัดความรู้เป็นองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งองค์ความรู้เหล่านี้อยู่ในตัวบุคคล (ความเชี่ยวชาญ) นั้นเอง

จากการวิเคราะห์และประเมินผลผ่านกระบวนการจัดการความรู้ ประกอบไปด้วย 7 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การค้นหาความรู้ (Knowledge Identification) 2) การสร้างหรือแสวงหาความรู้ (Knowledge Creation and Acquisition) 3) การจัดความรู้ให้เป็นระบบ (Knowledge Organization) 4) การประมวลผลและกลั่นกรองความรู้ (Knowledge Codification and Refinement) 5) การเข้าถึงความรู้ (Knowledge Access) 6) การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ (Knowledge Sharing) และ 7) การเรียนรู้ (Learning) ซึ่งทั้ง 20 กลุ่มเกษตรกร สามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ได้ 6 องค์ความรู้ โดยองค์ความรู้ที่กลุ่มเกษตรกรมีมากที่สุด คือ องค์ความรู้ในการจัดการปัจจัยการผลิต ร้อยละ 35.09 รองลงมา คือ องค์ความรู้ในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ร้อยละ 24.56 ต่อมาเป็นองค์ความรู้ในการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์และสินค้าปลอดภัย ร้อยละ 22.81 องค์ความรู้ในการจัดการตลาด ร้อยละ 7.02 องค์ความรู้ในการแปรรูปสินค้าเกษตร เพื่อต่อยอดมูลค่า ร้อยละ 5.26 และสุดท้ายคือ องค์ความรู้ในการผลิตสินค้าเกษตรให้ได้มาตรฐาน (GAP) ร้อยละ 5.26 การจัดการเรียนรู้ช่วยทำให้การทำงานของชุมชนมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล อีกทั้งยังสามารถนำเอาต้นแบบของการเรียนรู้เกี่ยวกับกระบวนการวิจัยไปเป็นแบบอย่างกับการพัฒนาท้องถิ่น การจัดการการเรียนรู้เพื่อสร้างแผนชุมชนในการยกระดับการพัฒนาท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ จากรากหญ้าสู่รากแก้ว ได้นำ

หลักการจัดการเรียนรู้มาสร้างแผนเพื่อพัฒนาชุมชนและชุมชนสามารถนำไปใช้ได้จริงต่อไป และในปีที่ 2 (2561) มีเป้าหมายในการวิจัยและพัฒนาศักยภาพภาคการเกษตรของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ในประเด็นการจัดการความรู้ภาคเกษตรของชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ จากภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่ประชาคมอาเซียน อย่างสร้างสรรค์ เพื่อการแข่งขันในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน บนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิจัยและพัฒนาศักยภาพภาคการเกษตรของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ในประเด็นการจัดการความรู้ภาคเกษตรของชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ จากภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่ประชาคมอาเซียน อย่างสร้างสรรค์ เพื่อการแข่งขันในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน บนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

โครงการวิจัยมีขอบเขตการวิจัยเป็นระยะเวลาทั้งสิ้น 3 ปี โดยเป็นการศึกษาศักยภาพของชุมชนเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อวิจัยและพัฒนาศักยภาพภาคการเกษตรของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ในประเด็นการจัดการความรู้ภาคเกษตรของชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ จากภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่ประชาคมอาเซียนอย่างสร้างสรรค์ บนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และเพื่อเสนอยุทธศาสตร์ในการพัฒนาศักยภาพภาคการเกษตรชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้กรอบประชาคมอาเซียน ในการขยายผลต้นแบบการพัฒนาภาคเศรษฐกิจการเกษตรในระดับภูมิภาคต่อไป

โดยงานวิจัยในครั้งนี้จะเป็นการศึกษาค้นคว้าและผลกระทบที่จะเกิดขึ้น รวมถึง การศึกษาศักยภาพของชุมชนเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อวิจัยและพัฒนาศักยภาพภาคการเกษตรของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ในประเด็นการจัดการความรู้ภาคเกษตรของชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ จากภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่ประชาคมอาเซียนอย่างสร้างสรรค์ บนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และเพื่อเสนอยุทธศาสตร์ในการพัฒนาศักยภาพภาคการเกษตรชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ อันจะนำไปสู่การวิเคราะห์หาแนวทางในประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ ในเขตพื้นที่ 25 อำเภอ ของจังหวัดเชียงใหม่ ทั้งสิ้น 200 ชุมชน โครงการวิจัยครั้งนี้ อาศัยวิธีการแบบมีส่วนร่วม (PAR) เพื่อสะท้อนปัญหาและผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับการพัฒนาชุมชนเกษตรจังหวัดเชียงใหม่ ให้สามารถแข่งขันได้ในอาเซียน (AC) จนได้ต้นแบบการพัฒนาศักยภาพภาคการเกษตรของชุมชน ด้านการจัดการความรู้ จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 20 ชุมชน เพื่อขยายผลไปสู่โครงการ (พ.ศ. 2561) ใช้ระยะเวลา

12 เดือน ให้ได้ต้นแบบการพัฒนาศักยภาพภาคการเกษตรของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ด้านการจัดการความรู้ จำนวน 30 ชุมชน และเพื่อให้เกิดความต่อเนื่องของการพัฒนาและประสิทธิภาพสูงสุดจึงต่อยอดไปสู่โครงการปีที่ 2 (พ.ศ. 2562) ใช้ระยะเวลา 12 เดือน โดยการขยายผลอีกจำนวน 50 ชุมชน จากนั้นจึงสามารถเสนอแนวทางในการพัฒนาศักยภาพภาคการเกษตรของชุมชน ในภาพรวมของจังหวัดเชียงใหม่ พร้อมกับประเมินมูลค่าเพิ่มของโครงการในการเพิ่มขีดความสามารถให้กับชุมชนท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ ผู้การแข่งขันใน AEC อันจะนำไปสู่การขยายผลสู่นโยบายระดับจังหวัดเพื่อกำหนดเป็นแผนยุทธศาสตร์และกลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพภาคการเกษตรของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ เป้าหมาย 100 ชุมชน ต่อไป

1.4 วิธีดำเนินการวิจัย

โครงการวิจัยมีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

1.4.1 ประชากร/กลุ่มตัวอย่าง/ผู้เข้าร่วมการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 กำหนดกลุ่มตัวอย่างในจังหวัดเชียงใหม่ ที่มีความต้องการเข้าร่วมโครงการ ใช้วิธีสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified sampling) จากอำเภอต่าง ๆ ที่สนใจจะเข้าร่วมโครงการ ทั้งหมด 25 อำเภอ

ขั้นตอนที่ 2 กำหนดกลุ่มตัวอย่าง โดยวิธีสุ่มแบบเจาะจงตามวัตถุประสงค์ (Purposive sampling) มีผู้เข้าร่วมโครงการทั้งสิ้น 32 ชุมชนคัดเลือกให้เหลือ 20 ชุมชน ที่มีศักยภาพการจัดการความรู้ภาคเกษตรของชุมชนจากภูมิปัญญาท้องถิ่น เมื่อเปรียบเทียบกับประชคมอาเซียน

1.4.2 ข้อมูลและเครื่องมือในการวิจัย

1) ข้อมูลปฐมภูมิ ได้จากการสำรวจ สอบถามและสัมภาษณ์ในพื้นที่ 25 อำเภอ 20 ชุมชน ทั่วจังหวัดเชียงใหม่

2) ข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ เอกสาร งานวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาศักยภาพชุมชนเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่ การวิจัยและพัฒนาศักยภาพภาคการเกษตรของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ในประเด็นการจัดการความรู้ภาคเกษตรของชุมชนจากภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่ประชคมอาเซียนอย่างสร้างสรรค์ บนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการเสนอยุทธศาสตร์ในการพัฒนาศักยภาพภาคการเกษตรชุมชน จังหวัดเชียงใหม่

3) ชนิดเครื่องมือการประเมิน แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต และแบบประเมิน ดังนี้

3.1) แบบฟอร์มแสดงความประสงค์เข้าร่วมโครงการ (ภาคผนวก ข)

3.2) แบบฟอร์มเพื่อประเมินคัดกรองผู้เข้าร่วมโครงการ (ภาคผนวก ค)

1.5 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

สามารถทำการวิจัยและพัฒนาศักยภาพภาคการเกษตรของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ในประเด็นการจัดการความรู้ภาคเกษตรของชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ จากภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่ประชาคมอาเซียน อย่างสร้างสรรค์ เพื่อการแข่งขันในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน บนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

1.6 นิยามศัพท์

ชุมชน (community) หมายถึง บุคคลที่อาศัยอยู่ในบริเวณที่ใดที่หนึ่งที่มีความสัมพันธ์กัน ในฐานะเป็นเครือญาติหรือเพื่อนบ้าน โดยมีการใช้ชีวิตร่วมกันมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

ชุมชนเกษตร (Agricultural Community) หมายถึง ชุมชนที่คนในชุมชนส่วนใหญ่มีอาชีพหลักในการเลี้ยงชีพเป็นเกษตรกร

ประชาคมอาเซียน (ASEAN community) หมายถึง การร่วมกันทางเศรษฐกิจของประเทศในเขตอาเซียน เพื่อผลประโยชน์ในอำนาจการต่อรองทางเศรษฐกิจ การส่งออก และการนำเข้าของสินค้า ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ดำเนินการควบคู่ไปกับ ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (ASEAN political-security community: APSC) และประชาคมสังคม-วัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN socio-cultural community: ASCC) ซึ่งเป็นสามส่วนหลักของประชาคมอาเซียน

ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Competition) หมายถึง การร่วมกันทางเศรษฐกิจของประเทศในเขตอาเซียน เพื่อผลประโยชน์ในอำนาจการต่อรองทางเศรษฐกิจ การส่งออก และการนำเข้าของสินค้า

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) หมายถึง ปรัชญาที่ชี้ถึงแนวทางการดำรงชีวิต และปฏิบัติตนของประชาชนทุกระดับตั้งแต่ครอบครัว ชุมชน จนถึงระดับรัฐทั้งในการดำรงชีวิตประจำวัน การพัฒนาและบริหารประเทศ ให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์

การพัฒนา (development) หมายถึง ความเจริญก้าวหน้าโดยทั่ว ๆ ไป เช่น การพัฒนาชุมชน พัฒนาประเทศ คือการทำสิ่งเหล่านั้นให้ดีขึ้น เจริญขึ้นสนองความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ให้ได้ดียิ่งขึ้น หรืออาจกล่าวได้ว่า “การพัฒนา” เป็นกระบวนการของการเคลื่อนไหวจากสภาพที่ไม่น่าพอใจไปสู่สภาพที่น่าพอใจ การพัฒนาเป็นกระบวนการที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ไม่หยุดนิ่งการพัฒนามีความสัมพันธ์โดยตรงกับความเปลี่ยนแปลง กล่าวคือ การพัฒนา หมายถึง กระบวนการของการเปลี่ยนแปลงที่มีการวางแผนไว้แล้ว คือการทำให้ลักษณะเดิมเปลี่ยนไป โดย

มุ่งหมายว่าลักษณะใหม่ที่เข้ามาแทนที่นั้นจะดีกว่าลักษณะเก่า แต่โดยธรรมชาติแล้ว การเปลี่ยนแปลงย่อมเกิดปัญหาในตัวเอง เพียงแต่ว่าจะมีปัญหามากหรือปัญหาน้อย

การจัดการความรู้ (Knowledge Management) หมายถึง การรวบรวมองค์ความรู้ที่มีอยู่ใน ส่วนราชการซึ่งกระจัดกระจายอยู่ในตัวบุคคลหรือเอกสาร มาพัฒนาให้เป็นระบบ เพื่อให้ทุกคนใน องค์กรสามารถเข้าถึงความรู้ และพัฒนาตนเองให้เป็นผู้รู้ รวมทั้งปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะส่งผลให้องค์กรมีความสามารถในเชิงแข่งขันสูงสุด โดยที่ความรู้มี 2 ประเภท คือ 1) ความรู้ ที่ฝังอยู่ในคน (Tacit Knowledge) เป็นความรู้ที่ได้จากประสบการณ์ พรสวรรค์หรือสัญชาตญาณ ของแต่ละบุคคลในการทำความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ เป็นความรู้ที่ไม่สามารถถ่ายทอดออกมาเป็น คำพูดหรือลายลักษณ์อักษรได้โดยง่าย เช่น ทักษะในการทำงาน งานฝีมือ หรือการคิดเชิงวิเคราะห์ บางครั้ง จึงเรียกว่าเป็นความรู้แบบนามธรรม และ 2) ความรู้ที่ชัดเจน (Explicit Knowledge) เป็น ความรู้ที่สามารถรวบรวม ถ่ายทอดได้ โดยผ่านวิธีต่าง ๆ เช่น การบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ทฤษฎี คู่มือต่าง ๆ และบางครั้งเรียกว่าเป็นความรู้แบบรูปธรรม